

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

“TASDIQLAYMAN”
Chirchiq davlat pedagogika
universiteti rektori
G. B. Muxamedov

2023 yil “29” 08

**TARIXSHUNOSLIK FANIDAN
O‘QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	100000 – Ta’lim
Ta’lim sohasi:	110000 – Ta’lim
Ta’lim yo‘nalishi:	60111100 – Tarix

Fan/modul kodi TSHK305		O'quv yili 2025-2026	Semestr VI	EKTS- Kreditlar 4	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fan nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Tarixshunoslik	60		60	120
2.	I. Fanning mazmuni				
	Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarni qadimgi davrdan hozirgi kungacha yaratilgan tadqiqotlar, ularning haqqoniyligi, qimmat, fikrlar xilma-xilligi, tarixiy shaxslar va voqealarni baholash, tarixiy bilimlarni to'plash, tarixchilarning monografiya, ilmiy tadqiqot va maqolalarni o'rganishda tarixiy tamoyillarga asoslanib xulosa chiqarish, adabiyotlarning qiyosiy tahlilini amalga oshirish, tarixiy voqealarni tarixshunoslik nuqtai nazaridan tahlil qilish, mualliflarni klassifikatsiya (guruhga bo'lib o'rganish) tahlil qilishdan iborat. Fanning vazifasi – “Tarixshunoslik” fanining nazariyasi, fanning tuzilishi hamda tarix darslarida ulardan foydalanishga o'rgatishdan va tarixiy manbalar bilan ishlash bo'yicha kompetentiyalarini shakllantirish hamda rivojlantirish.				
	II. Nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)				
	II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:				
	1-mavzu. Kirish. “Tarixshunoslik” fanining nazariy asoslari				
Tarixshunoslik fanining maqsad va vazifalari. Tarixshunoslik fanining tarix va ijtimoiy fanlar doirasida tutgan o'rni. Birinchi tarixiy va ilmiy tarixiy asarlar. Tarixshunoslik tadqiqotlarining tahlil usullari. Yozuvlarning ixtiro qilinishi. O'rta asr insonparvarlik (gumanistik) tarixshunosligi, tarixni yangicha davrlashning boshlanishi. O'rta asr Yevropa tarixshunosligining o'ziga xos xususiyatlari.					
2-mavzu. Qadimgi davr tarixshunosligi					
Tarixshunoslikda yozuvlarning paydo bo'lishining ahamiyati. Yunon tarixshunosligi. Musulmon tarixshunosligi. Epos, Iliada, Odissey, Alpomish, Go'ro'g'li, Gerodot, umumjaxon tarixi, pragmatik tarix,					

Fukidid, Polibiy, Tabiriy, Maqdisiy, ibn Xaldun asarlarining tarixshunoslikdagi ahamiyati.

3-mavzu. Qadimgi davrdan o'rta asrlargacha bo'lgan tarixshunosligi

Zardushtiylik dini tarixining tarixshunosligi, Avesto, Xorazm, Sug'diyona, Baqtriya, Xo'jand, Yaksart, "Osor-ul-boqiya". Makedoniyalik Iskandar istilosiga qarshi sug'd xalqlarining o'z mustaqilligi uchun kurashi tarixi tarixshunosligi (mil.av. 329-327 yy.). "Tarixiy kutubxona", Iskandar, Arrian, Kvint Kursiy Ruf, Marokanda, Spitamen.

4-mavzu. Ilk o'rta asrlarda tarixiy bilimlarning rivojlanishi

Arablar istilosi davri tarixi tarixshunosligi. Arab xalifaligi, Tabariy, Narshaxiy, Beruniy, Qur'on, xadis, tafsir. O'rta Osiyo xalqlarining arab istilosiga qarshi kurashi tarixining tarixshunosligi. Musulmon Uyg'onish davri tarixiy adabiyotlari va ularning O'rta Osiyo xalqlari tarixini o'rganishdagi ahamiyati. Renessans, Hudud-al-olam, Ranke, Narshaxiy, Buxoro tarixi, Beruniy.

5-mavzu. Rivojlangan o'rta asrlarda tarixiy bilimlarning rivojlanishi

XI-XII asrlarda O'rta Osiyo tarixshunosligining ravnaqi. XIII asrda Movarounnaxr va Xorazm mo'g'ullar zulmi ostida davri tarixshunosligi. Rashiddinning "Jome' ut-tavorix", "Yozishmalar" asarlari va ularning tarixshunoslikdagi ahamiyati. Zayn ul-axbor, Gardiziy, An-Nasafiy, Kitob al-ansob, Tarixi Bayxakiy, Bartold, Juvayniy, M. Shafiiy.

6-mavzu. So'nggi o'rta asrlarda tarixiy bilimlarning rivojlanishi

O'rta Osiyo tarixshunosligining Temur va uning zamonasi xaqidagi tarixiy bilimlari. Nizomiddin Shomiyning "Zafarnoma" asari va uning tarixshunoslikdagi ahamiyati. Sharofiddin Ali Yazdiyning "Zafarnoma" asari - O'rta Osiyo tarixshunosligining durdonasi. Ulug'bek xayoti va faoliyatiga oid O'rta Osiyo tarixshunosligi. Ulug'bek va Temuriylar davri madaniy xayotining tarixshunosligi

7-mavzu. Buxoro xonligi tarixi tarixshunosligi

Shayboniylar, va Ashtarxoniylar sulolasi davrida Buxoro xonligi tarixi tarixshunosligi. Mangitlar sulolasi davrida Buxoro amirligi tarixi

tarixshunosligi va bu davrida Buxoro amirligi tarixi Angliya va AQSH tarixshunoslari talqinida. XVIII-XIX asrlarda Buxoro amirligi tarixi tarixshunosligi. XIX asr oxiri – XX asr boshlarida Buxoro amirligi tarixi tarixshunosligining xususiyatlari.

8-mavzu. Xiva xonligining tashkil topishi va uning tarixshunosligi

Xiva xonligining tashkil topishi. Siyosiy tarixi. Xiva qo'ng'irotlari sulolasining siyosiy tarixi. Xiva xonligining xududi, ma'muriy tuzilishi va aholisi. Davlat tizimi. Mansablar va unvonlar. Yer egaligi. Dehqonchilik va chorvachilik. Hunarmandchilik va savdo-sotiq. Shaharlar. Madaniy hayot. Me'morchilik. XIX asr birinchi yarmida Xiva xonligi tarixshunosligi va xonlik tarixi mahalliy tarixchilar talqinida.

9-mavzu. Qo'qon xonligi tarixi tarixshunosligi va tarixiy bilimlarning rivojlanish

Qo'qon xonligining XVIII-XX-asrlar tarixi tarixshunosligi. Bu davr asarlarning Qo'qon xonligi tarixshunosligi tavsifi qisqacha mazmuni. Qo'qon xonligi tarixiga oid asarlarning chet yel tadqiqotchilari tomonidan o'rganilishi. Qo'qon xonligining XVIII-XIX-asrlar tarixi tarixshunosligi.

10-mavzu. O'rta Osiyo xonliklari Chor Rossiyasi tomonidan bosib olinishi tarixining tarixshunosligi

O'rta Osiyo xonliklarining chor Rossiyasi tomonidan bosib olinishi tarixining maxalliy tarixshunosligi. Xiva va Qo'qon xonliklarida tarixnavislikning rivoji. O'rta Osiyo haqida rus tarixshunosligi.

11-mavzu. Xonliklar tarixining sovet va xorij olimlari tomonidan yaratilgan tarixshunosligi

Xiva xonligi tarixining sovet va xorij olimlari tomonidan yaratilgan tarixshunosligi. Buxoro amrligi tarixining sovet va xorij olimlari tomonidan yaratilgan tarixshunosligi. Qo'qon xonligi tarixining sovet va xorij olimlari tomonidan yaratilgan tarixshunosligi. O'rta Osiyo xalqlari tarixini o'rganishda V.V.Bartol'dning o'rni. XX asrning boshlarida Turkistonda tarix fani. Xiva xonligi va Buxoro amirligida tarixshunoslikning ahvol. Qo'qon xonligining XIX-XX-asrlar tarixi tarixshunosligi.

12-mavzu. XX asrning tarixshunosligi

XX asr 50 yillarning birinchi yarmida Sovet davlatidagi siyosiy vaziyat va jamiyatni demokratiyalashtirishga urinish tarixshunosligi. 60–yillardagi ilmiy anjumanlar. O‘zbekiston xalqining moddiy ahvoli va ijtimoiy turmushini o‘rganishning tarixshunosligi. O‘rta Osiyo tarixining yaratilishi.

13-mavzu. 1918-1980 yillarda Yevropa mamlakatlarining eng yangi tarixi tarixshunosligi

Birinchi jaxon urushidan keyingi demografik, iqtisodiy va siyosiy o‘zgarishlar. Yangi texnologik kashfiyotlar. XX asrning 20-30-yillaridagi tarix ilmining rivojlanishi va o‘ziga ko‘rinishi marksizmga bo‘lgan qiziqishning ortishi. Sovet tarixshunosligi. Fransiya tarixshunosligi. 1918-1939-yillarda Germaniya tarixshunosligining o‘ziga xos jihatlari. Fransiyadagi Anallar maktabi, Global tarix tushunchasi.

14-mavzu. 1918-1980 yillarda Osiyo mamlakatlarining eng yangi tarixi tarixshunosligi

O‘zbekiston XX asr tarixiga oid manbalar tahlili. Sovetlar rejimiga qarshi qurolli kurash tarixi tarixshunosligi. O‘zbekiston ilm-fan va ta’lim tarbiya maskanlari tarixshunosligi.

15-mavzu. Mustaqil O‘zbekiston tarixshunosligi

Mustaqil O‘zbekistonda tarix fani, uning taraqqiyotidagi yangi bosqichi. Prezident asarlari – mustaqil O‘zbekiston tarixining ilmiy-nazariy, uslubiy asoslari. Mustaqillik davrida chop etilgan tarixiy asarlar.

III. Seminar mashg‘ulotlar bo‘yicha ko‘rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg‘ulotlar talabalarning ma’ruza darslarida o‘tilgan bilimlarni mustahkamlash va qo‘shimcha adabiyotlardan foydalanish va ularga asoslanilgan holda chuqur va atroflicha bilim olishlariga yordam beradi va turli manbalardan yig‘ilgan ma’lumotlarni tahlil qilishga va mavzular yuzasidan ilmiy va tarixiy jihatdan asoslangan ma’lumotlarga ega bo‘lishga imkon beradi. Olingan bilim, ko‘nikma va malakalarni amaliy faoliyatda qo‘llay olish kompetentsiyalarini takomillashtiradi.

Seminar mashg‘ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi

1. Tarixshunoslik fanining maqsad va vazifalari.
2. Qadimgi davr tarixshunosligi.

3. Zardushtiylik dini tarixining tarixshunosligi.
4. O'rta Osiyo xalqlarining arab istilosiga qarshi kurashi tarixining tarixshunosligi.
5. XI-XIII asrlarda O'rta Osiyo tarixshunosligi.
6. So'nggi o'rta asrlarda tarixiy bilimlarning rivojlanishi.
7. XVI-XIX asrlarda Buxoro tarixi tarixshunosligi.
8. Xiva xonligi tarixshunosligi va xonlik tarixi mahalliy tarixchilar talqinida.
9. Qo'qon xonligi tarixiga oid asarlarning o'rganilishi.
10. O'rta Osiyo haqida rus tarixshunosligi.
11. Xonliklar tarixining sovet va xorij olimlari tomonidan yaratilgan tarixshunosligi.
12. XX asr O'rta Osiyo tarixining yaratilishi.
13. XX asrda Yevropa mamlakatlarining eng yangi tarix ilmining rivojlanishi.
14. O'zbekiston ilm-fan va ta'lim tarbiya maskanlari tarixshunosligi.
15. Mustaqil O'zbekistonda tarix fani va uning taraqqiyoti.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'limni baholash – bu talabalarning jamoaviy tartibda va yakka tartibda berilgan amaliy loyihalarni bajarishlari orqali amalga oshiriladi. Bunda har bir talabaga bitta jamoaviy loyiha va ikkita yakka tartibda bajariladigan loyiha beriladi. Talaba berilgan loyihaning maqsad va vazifalarini, mohiyatini tushungan holda qo'yilgan masalani o'rganib, izlanishlar olib boradi. Olingan natijalarni tahlil qilib, hulosalari bilan taqdimotlar tayyorlab himoya qiladi. Ishchi fan dasturida loyihalarning soni, mavzusi, mazmuni bajarish usullari va topshirish muddatlari to'liq ochib beriladi.

IV. Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Tarixshunoslik tadqiqotlarining tahlil usullari.
2. Musulmon tarixshunosligi.
3. Ibn Xaldun asarlarining tarixshunoslikdagi ahamiyati.
4. Pragmatik tarix.
5. Beruniyning tarixiy bilimlar rivijiga qo'shgan xissasi.
6. Musulmon Uyg'onish davri tarixiy adabiyotlari va ularning O'rta Osiyo xalqlari tarixini o'rganishdagi ahamiyati.
7. Narshaxiyning "Buxoro tarixi" asari.

	• keys-stadi; • induvidial loyihalar; • taqdimotlar qilish; • guruhlarda ishlash; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish.
5.	VII. Kreditlarni olish uchun talabalar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar va tushunchalar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirishi zarur.
6.	VIII. Asosiy va qo'shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari Asosiy adabiyotlar: 1. Saidqulov T.S. O'rta Osiyo xalqlari tarixining tarixshunosligidan lavxalar (1 qism) T. "O'qituvchi" 1993 y. 2. O'zbekistonning yangi tarixi. Birinchi kitob. Turkiston chor Rossiyasi mustamlakasi davrida. - T., Sharq, 1998. 3. O'zbekistonning yangi tarixi. Ikkinchi kitob. O'zbekiston Sovet mustamlakachiligi davrida. - T., Sharq, 2000. 4. O'zbekistonning yangi tarixi. Uchinchi kitob. Mustaqil O'zbekiston Respublikasi. - T., Sharq, 2000. 5. Ilhomov Z.A. "Qo'qon xonligi tarixshunosligining ayrim masalalari (tahlil va mulohazalar)". T. 2007. 6. Ilhomov Z.A., Atadjanov Sh., Ishquvvatov B., Allayeva N. O'zbek xonliklari tarixshunosligi. -T.: Yangi asr avlodi. 2011. 7. Jabborov I. O'zbek xalqi etnografiyasi. -T.: "O'qituvchi", 1994 8. Jabborov I. O'zbeklar: turmush tarzi va madaniyati. -T.: "O'qituvchi", 2003. 9. Saidqulov T.S. O'rta Osiyo xalqlari tarixining tarixshunosligidan lavhalar (1-qism). -T.: "O'qituvchi", 1993. 10. Sagdullayev A. Qadimgi O'rta Osiyo tarixi. - T.: "Universitet", 2004. Qo'shimcha adabiyotlar: 10. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent, O'zbekiston, 2017. - 488 b. 11. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. - Toshkent, O'zbekiston, 2016. - 56 b. 12. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini

	ta'minlash - yurt taraqqiyoti va xalq faravonligining garovi. - Toshkent, O'zbekiston, 2017. - 48 b. 13. Amir Temur jahon tarixida. –T.: Sharq, 2001. 14. Ahmedov B. Tarixdan saboqlar. –T.: O'qituvchi, 1997. 15. Asqarov A. O'zbek xalqining etnogenezi va etnik tarixi. –T.: Universitet, 2007. 16. Ismoilova J.H. XIX asrning ikkinchi yarmi – XX asr boshlarida Toshkentning “Yangi shahar” qismi tarixi. –T.: Fan va texnologiya, 2006. 17. Ishquvatov V. Qo'qon Rossiya diplomatik aloqlari tarixshunosligi. Tarix fan. nomz. diss - Toshkent, 2004. 18. Xo'jamov M., Lafasov M., Mulladjanova R. Tarixiy o'lkashunoslik va turizm. – T.: Mumtoz so'z, 2011. Internet saytlari: 1. www.cspi.uz 2. www.tdpu.uz 3. www.pedagog.uz 4. www.ziyonet.uz 5. www.lex.uz.
7.	Chirchiq davlat pedagogika universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 2023 yil “<u>29</u>” <u>08</u>” dagi qarori bilan tasdiqlangan.
8.	Fan/modul uchun ma'sul: S.A.Toshtemirova - ChDPU, “Jahon tarixi” kafedrasi dotsenti, p.f.f.d. (PhD). I.S.Joldasov - ChDPU, “Jahon tarixi” kafedrasi katta o'qituvchisi
9.	Taqrizchilar: O.N. Nosirov - Toshkent shahar Perfekt universiteti dotsenti, t.f.n. J.N. Abduraxmonova– Toshkent iqtisodiyot va pedagogika instituti “Ijtimoiy fanlar” yo'nalishi rahbari, tarix fanlari nomzodi.